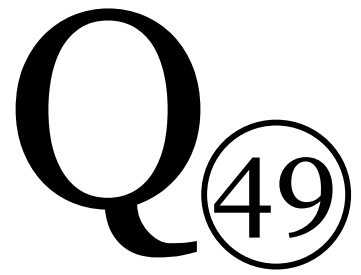

Q 49

pràctiques crítiques i emancipadores
en l'educació al llarg de la vida

A. Malysheva 2020

Quaderns d'Educació Contínua

pràctiques crítiques i emancipadores en l'educació al llarg de la vida

Editors

Iolanda Corella Llopis
i pep aparicio guadas

Consell de direcció i coordinació

Tere Vila, Encarna Such Cardona, Juanma Sanchis Marqués, M. Nieves Roselló, María José Picher, Carlos Pallarés, Rosa Navarro, Pascual Múrcia Ortiz, Dolors Monferrer Ferrando, Rosa M. González Conca, Goio Fidel Sarmiento, Manuela Fuentes Martínez, Lorena Ordiñana Pérez, Marta Malet Carol, Míla Grau Alepuz, Loles Martínez Cebrián, María Gabarda Riofrío, Francisca Borox López, Isabel Aparicio Guadas

Consell de redacció i assessorament

Antonia de Vita (UNIVR), Dolors Vinyoles (Escola de la Dona-Diputació de Barcelona), Inma Vilatersana, Jordi Vallespir (UIB), Antoni Tort (UVIC), Joan M. Senent (UV), Manuel Rodríguez (UV), José Ignacio Rivas (UMA), Piergiorgio Reggio (UNICATT), Cruz Prado (ULASALLE), Anna Maria Piusi (UNIVR), Agustí Pascual (UV), Isabel Redaño Francés (IPF), Sebas Parra (UdG), Josep Mª Navarro i Cantero (LFCOOP), Peter

Mayo (UM), Vicent Mas (UA), Ángel Marzo (UB), Manel Martí Puig (UJI), Fernando Marhuenda (UV), Fernando López Palma (UB), Licínio C. Lima (UMINHO), Colin Lankshear (JCU), Michele Knobel i (MSU), Francese Hernández Dobon (UV), Francisco Gutiérrez i (ULASALLE), Anna Gómez (UVIC), Paula Guimarães (UL), Pep Lluís Grau, Gloria Díaz (UB), Joan Colomer (UdG), José Clovis Azevedo (Centro Universitário Metodista IPA), Rafa Castelló (UV), Isabel Carrillo (UVIC), Marián Aleson Carbonell (UA), Xavier Besalú (UdG), Antonio Benedito (UV), José Beltrán Llavador (UV), Clara Arbiol González (UV), Vicent Aparicio (UV), Marina Aparicio Barberán (IPF), Consol Aguilar (UJI), David Abril (UIB), Loris Viviani (IPF), Mariola Aparicio Cortés (EOI Xàtiva), Mercè Morey (UIB), Diego Morollón (IPF), José R. Belda Medina (UA), Eduardo Carbonero Martínez (epAlv), Magdalena Balle Garcia (CEPA Son Canals, Illes Balears), Maira Tavares Mendes (Universidade Estadual de Santa Cruz, UESB)

Correcció i traducció

Joaquín Martínez Ortiz

Disseny i maquetació

gap

Quaderns d'Educació Contínua ☆ 49

Estiu 2023 · 18 €

Títol: El encuentro I
Autor: Angela Malysheva
Tècnica: Aquarel·la
Dimensions: 300x400 mm
Any: 2020

Quaderns d'Educació Contínua. Nova etapa

Redacció, secretaria i administració:

C/. Sant Agustí, 7 • 46800 Xàtiva
tarepa.pv@gmail.com

ISSN: 1575-9016

ISSN: 2605-1796 (digital)

Dipòsit legal: V-5125-2000

Revista indexada en GeoDatos: Indexador de Geografia e Ciências Sociais
<http://www.dge.uem.br>

(Quaderns d'Educació Contínua
no es fa responsable de les opinions
dels col·laboradors de la revista.)

IPF: Institut Paulo Freire • UV: Universitat de València • UdG: Universitat de Girona • UVIC: Universitat de Vic • UJI: Universitat Jaume I de Castelló • UA: Universitat d'Alacant • ACEFIR: Associació Catalana per l'Educació, la Formació i la Recerca/Associació Europea d'Educació d'Adults • UB: Universitat de Barcelona • FDC: Desenvolupament Comunitari • UIB: Universitat de les Illes Balears • UM: Universitat de Malta • UMINHO: Universitat del Minyo • UNIVR: Universitat de Verona • ULASALLE: Universidad de La Salle • UNICATT: Universitat Catòlica de Milà • UMA: Universitat de Màlaga • UL: Universitat de Lisboa • JCU: James Cook University • MSU: Montclair State University • LFCOOP: La Fàbrica Cooperativa

carpeta

L'exploració de l'experiència com a pràctica emancipadora; límits, tensions i possibilitats

Clara Arbiol González • 5

Pràctica emancipadora crítica en l'educació al llarg de la vida (educació permanent)

Peter Mayo • 16

Itineraris històrics de l'Educació Popular en Amèrica Llatina: el seu cercle virtuós de política, cultura i pedagogies

Jorge Osorio Vargas • 22

Dimensió socialitzadora de les narratives a partir d'experiències i vivències de mares i pares

María Dolores Jurado Jiménez • 34

contínua

Què està en joc a les pràctiques "crítiques" i "emancipadores"? Reflexions des d'un materialisme pràctic

Antonio Benedito Casanova • 43

persones, territoris i experiències

Educació al llarg de la vida a Vallecas

Eduardo Cabornero Martínez • 65

Universitat al barri: una pràctica educativa d'educació ciutadana

Ángel Marzo Guarinos i Jessica Cabezas Alarcón • 76

Pinzellades de Murillo acolorixen l'educació permanent

Juan Carlos Bohórquez Márquez i Charo Bosch Rodríguez, • 83

Un projecte ApS per a reduir la bretxa digital de les persones majors

Ignacio Fernández Rull, Vicent Tortosa Edo i Francisco Fermín Mallén Broch, • 94

investigació

La consciència dual com element de la intervenció socioeducativa en Catalunya amb joves tutelats

Xavier Balart López • 105

arxiu

dialogica

Pràctiques crítiques i emancipadores d'educació permanent

Máira Tavares Mendes • 115

fotografies

Sebas Parra Nuño en acció 1 • 122

llibres

Miradas sobre la educació a lo largo de la vida. Investigaciones y experiencias

Ángel Marzo Guarinos • 131

Com participar

Quaderns d'Educació Contínua?

Les pàgines de la nostra revista estan obertes a tot tipus de col·laboracions relacionades amb l'Educació i la Formació de les Persones Adultes. El nostre interès és oferir la publicació a tots aquells que desitgen col·laborar en ella exposant els seus coneixements, les seues reflexions i experiències analitzades. Així com també a les persones i institucions que desitgen difondre a través dels Quaderns d'Educació Contínua les seues iniciatives i activitats dins d'aquest àmbit.

Les col·laboracions han de requerir les següents condicions bàsiques:

- L'extensió dels treballs serà de 10 pàgines en format DIN A-4, a doble espai, amb un títol que sintetitzi el seu contingut. És convenient d'intercalar apartats que divideixquen i ordenen les diferents parts de l'exposició.
- S'enviarà dues còpies del treball acompanyades d'una versió d'aquest en suport informàtic, preferentment en Winword. S'aconsella, si el tema ho permet, incloure gràfics, quadres sinòptics, etc., que il·lustren i completen el contingut del text.
- Com és natural la revista podrà realitzar una «correcció d'estil» sobre el text original, que en cap dels casos alterarà els conceptes ni l'enfocament adoptats per l'autor.
- Notícies i dades per a ser incloses en les pàgines informatives de la revista, sobre congressos, jornades, convenis, acords, programes, plans, iniciatives, projectes; cursos, conferències, debats, premis i concursos; publicacions de llibres, revistes, manuals, etc.
- Ha d'incloure sempre la font responsable i les notes de referència on el lector pugui requerir major informació.

Pinzellades de Murillo acolorixen l'educació permanent

Juan Carlos Bohórquez Márquez, Centre de Professorat de Sevilla (Experiència Formativa)
i Charo Bosch Rodríguez, Mestra d'Educació de Persones Adultes
Traducció: Rosa Navarro Piquer

1. Presentació de l'experiència “Creant les condicions per a la construcció del coneixement de l'art en comunitat”

Vaig conèixer Juan Carlos Bohórquez com a company en el Centre d'Educació Permanent Ribera del Guadalquivir de Coria del Río (Sevilla). Ell era cap i professor de la Secció de Puebla del Río, on es duu a terme el projecte que ara es presenta.

Com a professora d'educació de persones adultes, a Sevilla i el seu entorn, des de 1982 fins a la meua jubilació, he tingut la sort de treballar en centres creats per nosaltres mateixos, amb un compromís social que traspassava l'aula i s'estenia cap a la comunitat on estàvem situats, siga en barris o en municipis. Això comportava treballar amb una manera de fer diferent, buscant la metodologia més pròxima a les persones que acudien als nostres centres, replantejant-nos el concepte de cultura, unida a la vida. Moltes vegades ens hem plantejat que aquestes experiències viscudes, havien de servir perquè altres professors i professores continuaren creant projectes i espais veritablement innovadors i creadors, en els quals com ens diu Paulo Freire en el seu llibre *Pedagogia de l'Autonomia*: “Ensenyar no és transferir coneixements, sinó crear les condicions per a la seua construcció”.

Ja en 1987, en les III Jornades d'Alfabetització, Educació d'adults i Cultura Andalus, Isabel López Górriz ens deia: “La cultura popular és un intent de retornar al poble les seues eines que els permeten passar “d'objectes passius” a “subjectes actius”, creant la seua pròpia cultura a través de la seua experiència individual i col·lectiva, del compromís, de la participació i del diàleg...” (López Górriz, 1987).

M'ompli d'alegria veure que altres companys joves i actius duen a terme experiències i projectes amb aquesta manera de fer en educació de persones adultes. Em consta que aquest projecte que ens presenta el nostre company i amic Juan Carlos, té al darrere anys de treball, basats en el diàleg, el compromís i la participació en el seu centre i amb la comunitat. I que, comencen a ser merescudament reconeguts també institucionalment, ja que recentment ha sigut premiat per la Junta d'Andalusia per conjugar innovació i investigació en contextos educatius socialitzadors i impulsors culturals.

Aquesta activitat es va realitzar en el curs 2017-18, coincidint amb el quart centenari del naixement de Murillo, i van participar en el projecte tots els grups del centre: Formació Bàsica, Formació per a l'obtenció del Graduat en Educació Secundària, Iniciació a l'anglès, coneixement del patrimoni, Ús Bàsic de les Tecnologies d'Informació i Comunicació. En conjunt es va comptar amb unes 250 persones dins de l'alumnat de la secció; encara que després s'estenguera a la comunitat educativa de la localitat, com l'Aula de l'Alegria del CEIP Antonio Machado, així com a altres associacions i entitats, com es detalla més endavant en els quadres represen-

tats. Aquest projecte s'ha treballat tant dins de les aules com en espais oberts de la localitat, com la *Dehesa de Abajo* o en altres edificis de diverses institucions.

Concloem aquesta presentació agraïnt a les persones que coordinen aquesta revista que ens conviden a presentar pràctiques formatives que desenvolupem al Sud d'Espanya (Sevilla) i que requereixen un important procés de sistematització de l'acció per a visibilitzar-se més enllà de l'entorn en el qual es desenvolupen.

2. Experiència formativa

“L'ensenyament que deixa empremta no és el que es fa de cap a cap, sinó de cor a cor.”

Howard G. Hendricks.

L'Aprenentatge basat en projectes (ABP d'ara en avant) és una de les metodologies actives més habituals entre el professorat innovador que pretén millorar la qualitat del procés d'ensenyament-aprenentatge. Es tracta d'una estratègia metodològica consistent en el disseny i la programació mitjançant un conjunt de tasques basades en la resolució problemes o qüestions (reptes). L'alumnat, a través d'un procés d'investigació i/o creació, treballa de forma relativament autònoma i amb un gran nivell de participació, intervenció i cooperació que culmina amb un producte final que es presenta als altres i es difon. La nostra societat, en continu canvi, requereix educar des del qüestionament, mitjançant l'experiència i la vivència, edificant sabers i coneixements de manera compartida, des de la col·laboració i la creixent autonomia.

Els projectes permeten la possibilitat d'aprendre en sentit ampli, mitjançant la democràcia, el diàleg, el sentit i el significat, promovent el desenvolupament de l'alumnat mitjançant el desenvolupament de totes les competències i el seu propi creixement personal, social, laboral i acadèmic. La varietat de recursos, coneixements i fonts d'informació dona sentit global i permet una efectiva atenció a la diversitat. L'alumnat tria, decideix, s'implica i va guiant el procés, sent el vertader protagonista aconseguint una efectiva socialització.

L'obra de Murillo és eix transversal en les diferents àrees d'ensenyament-aprenentatge i plans educatius per a assolir la desitjada innovació educativa en nom d'un ensenyament de qualitat. Art, museus, col·laboració, il·l·lusió i creativitat ofereixen un ensenyament sensible i creatiu en aquest ambiciós projecte.

La figura de Murillo és l'eix motivador partint del quart centenari del seu naixement, integrant-nos en el context més pròxim per a avançar cap a uns altres més allunyats, movent-se com a integrants, sent part viva i útil, donant resposta a les necessitats que mostren aquestes persones. Es pretén una autogestió guiada dins dels límits de concreció del propi currículum.

Aquest ambiciós projecte té com a treball final onze fotografies muntades en llenços: cinc emulen el quadre de “Santa Justa i Rufina” i altres cinc el de “Sant Josep amb el Xiquet”.

I. Objectius

- Reconéixer les manifestacions artístiques de Murillo situant-les en el seu temps i en el seu espai.
- Desenvolupar valors de comprensió i empatia per a aconseguir una societat més tolerant, justa i solidària.
- Comprendre, valorar i difondre els diferents tipus de patrimoni de l’entorn i d’Andalusia i la seua evolució al llarg de la història.
- Dur a terme activitats de documentació, investigació i difusió, prioritzant la utilització de les tecnologies de la informació i la comunicació, obtenint progressivament una alfabetització digital mitjançant xarxes de col·laboració entre iguals.
- Desenvolupar actituds d’ajuda, col·laboració i integració, desenvolupant una creixent autonomia personal.
- Potenciar i desenvolupar les inesgotables dimensions creatives, artístiques i literàries de l’alumnat duent a terme activitats intergeneracionals.
- Sensibilitzar l’alumnat sobre la importància dels hàbits de vida saludable, una alimentació equilibrada i la relació entre tots dos.

II. Relació d’activitats

En cada trimestre s’han dut a terme activitats, però també unes altres han sigut complementàries, com s’indica a continuació.

II.1 Les activitats complementàries

La relació de les activitats complementàries relacionades amb el projecte de Murillo, pel seu caràcter vivencial, reforça el procés d’ensenyament-aprenentatge. Amb un enfocament ampli, es pretén dotar l’alumnat d’autonomia enfocada a la participació real en la comunitat i de l’enfortiment de xarxes socials, relacions intergeneracionals, desenvolupament cultural.

II.2 Desenvolupament d’activitats en el primer trimestre

1. Activitats per al coneixement de les idees prèvies de l’alumnat. Inicis

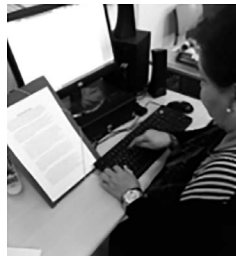
- 1.1 La primera tasca és la creació d’un clima de tranquil·litat, confiança, respecte i alegria. Es fan activitats de coneixement del grup i entrevistes prèvies a l’inici de curs en les quals se li dona seguretat i se’ls explica el funcionament del centre.

- 1.2 En començar el curs es duu a terme una presentació d'activitats complementàries i extraescolars planificades i la petició a l'alumnat de suggeriments i propostes. Ja en aquest primer contacte l'alumnat mostra interès per celebrar l'any Murillo.
- 1.3 Realització de pluges d'idees.
- 1.4 Realització de preguntes sobre les tècniques, materials que utilitzava, època en la qual va viure, qui portava a cap els seus encàrrecs, temàtica, significat de les obres, preus, llocs en els quals es troben les seues obres, etc.
- 1.5 Es demana a l'alumnat que busque bibliografia a casa, a la biblioteca del centre, a la biblioteca de la localitat, a familiars... per a la creació d'un banc de recursos per a la investigació.

2. Activitat per al coneixement de les idees prèvies de l'alumnat sobre investigació.

Partim d'un article periodístic que tracta sobre la investigació: *Emulant a Leonardo*, publicat en el periòdic El País, Mar Padilla, Barcelona, 9 de febrer de 2004 per a conèixer les idees prèvies de l'alumnat, els seus interessos, motivacions, pors, dificultats i nivell d'utilització de recursos.

3. Investigació per a l'adquisició de coneixements bàsics. Data de naixement de Murillo. Murillo va nàixer en 1617. Per què se celebra el quart centenari del seu naixement l'any 2018? Mètodes d'investigació.

4. Activitat d'iniciació: La biografia de Murillo. Comencem amb una lectura comprensiva sobre Murillo (vegeu materials "Biografia de Murillo"). Es projecta un breu documental sobre la vida del pintor. Activitats de comunicació oral.

4.1. Realització d'un mapa conceptual sobre la lectura.

5. Investigació sobre les obres de Murillo i la seua localització.

Es tracta de buscar informació sobre aquest pintor, les seues obres i el museu en el qual s'alberguen.

Localitzar les obres que es troben a Andalusia. Situar les localitzacions en un mapa. Una vegada localitzades s'indaga sobre les obres trobades: tècniques, material, època, encàrrecs, significats, preus, etc.

6. Investigació sobre les llegendes de Murillo: La Mare de Déu del toval·ló: realitat o invenció?

7. Visionat de vídeos per a indagar sobre l'obra, època, vestimenta, oficis, aspectes històrics, etc. Escoltar, parlar, llegir i escriure. Cerca i visionat de vídeos. Anàlisi de la informació recollida. Inclusió de continguts en les diferents activitats d'ensenyament-aprenentatge.

8. Investiguem sobre un esdeveniment rellevant de l'època de Murillo: la pesta. Anàlisi d'un article periodístic.

9. Activitats de vida saludable.

10. El quadre de Santa Justa i Rufina: simbolismes

II.3 Desenvolupament d'activitats en el segon trimestre

11. Investiguem aspectes més concrets sobre la vida de Murillo. Es tracta de buscar informació sobre:

12. Visita a l'exposició “Murillo y los Capuchinos de Sevilla”.

- 12.1 Investigació sobre l'enfocament religiós de la majoria de les obres i la iconografia religiosa: el significat de les palmes, etc.
- 12.2 Famílies de paraules i camp semàntic. Refranys i cites cèlebres
- 12.3 Cerca d'oficis tradicionals en risc d'extinció o desapareguts. La pesca fluvial.
- 12.4 Confecció de materials per a la realització del projecte.

13. Activitat de Literatura:

Llegim fragments del Lazarillo de Tormes, i identifiquem aspectes amb el quadre El Jove captaire. Compromís social.

13.1 Investigació sobre el quadre “Els xiquets captaires”. Gastronomia, receptes i menjar de l'època.

14. Cerca de biografies d'artistes contemporanis a Murillo.

15. Les llegendes de Murillo: “La llegenda de les noces”.

16. Murillo en el folklore d'Andalusia

16.1 Exercicis musicals.

16.2 Lectura comprensiva: Poemes relacionats amb el flamenc, la guitarra i el cant flamenc de poetes andalusos de la generació del 27 (vegeu materials “Poetes andalusos”). L'origen del vestit de flamenca i El mantó de Manila.

16.3 Investigació: Cerca de cants en què es nomena a Murillo.

16.4 Les sevillanes en el Segle d'Or.

16.5 Elaboració d'un “sevillanero” en el qual es recopilen lletres de sevillanes.

16.6 Concert solidari de sevillanes en el qual participa un cantant de l'entorn.

17. Mesures dels quadres. Àrees. Magnituds. Mesures, àrees i volums. Resolució de problemes.

18. Diferències entre la vida en l'època de Murillo i l'actualitat.

19. **Escrivim!** El grup de sevillanes *Los del Guadalquivir* va gravar unes sevillanes amb la següent lletra: Si Murillo visquera, què pintaria? Aquest és el punt de partida per a aquesta activitat, qüestionant-nos aspectes com què pintaria Murillo en aquesta època? Com serien aquests models de la vida quotidiana en l'actualitat? Per què les triaria? Qui serien? On estarien? Quins problemes reals representaria?

Es donen a conèixer nous aspectes de la biografia de Murillo.

20. **Identifiquem diverses obres de Murillo amb obres de la música clàssica.** Es presenten imatges de sis quadres de Murillo. L'alumnat copia el nom de cadascun d'ells. A continuació, escoltaran fragments d'obres de música clàssica i hauran de relacionar cadascun d'ells amb un quadre.

II.4. Desenvolupament d'activitats en el tercer trimestre

21. Construïm sil·logismes deductius. Metodologia inductiva: partim de la pràctica per a arribar a la teoria.

22. Homenatge a Murillo. Una vegada dutes a terme les activitats anteriors, es realitza una pluja d'idees per a homenatjar a Murillo i decidim recrear dos quadres de Murillo: Santa Justa i Rufina i Sant Josep amb el Xiquet, que es troben en la col·lecció permanent del Museu de Belles Arts de Sevilla. Es fan fotos que els recreen amb tècniques com la llista d'atributs, role playing, o la proposta d'escenaris de la localitat amb valor monumental i mediambiental. Analtzem críticament els valors i necessitats d'Andalusia. Busquem expressions i paraules típiques de l'entorn i de la nostra comunitat.

II.5. Realització de les sessions de fotos

Una vegada recopilat el material necessari, amb la col·laboració de diferents institucions de la localitat, es duen a terme les sessions de fotos amb una gran complexitat organitzativa. L'alumnat opina i participa: un alumne col·labora en la col·locació dels vestits i complements, uns altres transporten els objectes, fan proves de fotografies amb els decorats sense personatges, etc. observant-se una gran motivació. Després de la realització de les fotografies, en decidim la grandària d'impressió i la utilització. Es proposa exposar-les en un museu i a l'Ajuntament de la localitat i donar a conèixer el producte final a la comunitat educativa. Les obres de Murillo cobren vida i presenten diferents simbolismes. Amb un caràcter intergeneracional, participa alumnat de diversos centres educatius de diferents ensenyaments: Infantil i Primària i Educació Permanent, amb un enfocament de visibilitat, normalització i inclusió a l'alumnat d'una aula específica. Volem ressaltar que no han participat professionals, sols alumnat dels nostres centres.

Es descriuen els quadres Santa Justa i Rufina i Sant Josep amb el Xiquet i es desenvolupen activitats de coeducació:

- Visita a l'exposició "Dones a l'avantguarda", en el Museu de l'Autonomia d'Andalusia.
- Vine i fes-te una foto!
- I ara, què pintem? Amb motiu de la celebració del Dia de la Dona ens plantegem l'activi-

tat “Sembrant igualtat”, en la qual pintem tests de color morat amb flors que porten en els seus pètals paraules que fomenten la igualtat.

- Què pintàvem abans i què pintem ara? Exposició de fotos antigues i actuals. Comparem.
- Lectura comprensiva: diferències entre una relació sana i una relació. Celebrem l'arribada de la primavera i el Dia de la Poesia llegint poemes de dones escriptores!
- Descripció de les fotografies realitzades.

Santa Justa i Rufina

Quadre 1. Les dues alumnes de major edat del centre, nascudes l'any 1932, assisteixen a classes amb motivació d'aprendre i millorar, acostant-se a tan avançada edat a les noves tecnologies i a la lectoescriptura. El lloc triat és una aula i els llibres antics són un homenatge a l'Educació Permanent.

Quadre 2. A les dues germanes que apareixen a la foto, la incorporació al nostre centre i la iniciació a les noves tecnologies els van canviar la vida. En la seua foto representen aquesta especial relació de germanor que també posseïen les santes, sent un homenatge a la bona convivència. La imatge s'ha pres en una plaça amb sabor andalús que motiva a valorar el patrimoni cultural.

Quadre 3. Es tracta d'un homenatge a les persones malaltes de càncer perquè el protagonitzen dues alumnes que han patit i vençut aquesta malaltia. Són un exemple de lluita i superació personal. El llaç rosa que porta una d'elles representa un reconeixement al voluntariat, professionals, familiars i a totes les persones que han patit aquesta cruel malaltia.

Quadre 4. Les protagonistes d'aquesta foto han sigut les dissenyadores i costureres dels vestits del projecte. Aquesta obra és un agraïment a totes les institucions i persones que col·laboren amb els centres d'Educació Permanent que tant de suport necessiten i que són una excel·lent oportunitat per a incorporar-se a la formació.

Quadre 5. Conchi, a l'esquerra, va abandonar prematurament l'institut i hui assisteix a classes per a conèixer millor la història, el patrimoni i la cultura d'Andalusia. Al seu costat Ana, la seua germana, mestra jubilada i primera dona nascuda en la localitat que ha exercit el lloc de directora d'un centre educatiu del nostre poble.

Es fa així un homenatge a tots els docents que amb la seua professionalitat han contribuït a millorar l'educació i formació de les persones.

La foto s'ha fet en *La Dehesa de Abajo*, un espai a l'aire lliure de gran diversitat natural que conté excepcionals paisatges, llacunes, canals, ocells, fauna i flora.

Quadre 6. En aquest quadre estan África i Emilia, Dones de l'Any que destaquen pels seus mèrits personals i per ser un exemple per a la societat.

L'espai triat és conegut com "*la Playa de las Mimbres*", que ens ofereix paisatges idíl·lics que conviden a la seua valoració i conservació. Les protagonistes de la foto ens comenten que la formació i l'aprenentatge han sigut bàsics per a arribar a ser les dones que són hui dia.

Sant Josep amb el xiquet

En aquestes fotos col·labora l'alumnat de l'Aula de l'Alegria, del CEIP Antonio Machado de la localitat.

Quadre 7. Els protagonistes de l'obra són José Antonio, el fotògraf del projecte, i Borja. El fotògraf normalment no apareix en les seues fotos. Aquest és el punt d'inspiració per a homenatjar a totes aquestes persones anònimes i que, d'una manera silenciosa i discreta, ajuden i col·laboren com a voluntàries.

Quadre 8. L'alumne que representa a Sant Josep ha desenvolupat la seua vida laboral com a guarda rural. Va tindre poques oportunitats de formar-se quan era xiquet. Ha estudiat en el nostre centre i hui dia es troba matriculat en el Grau d'Història de la Universitat de Sevilla.

Al seu costat, Fran el xiquet més comunicatiu! Amorós, pròxim, poeta... se sap milers de lletres de cançons perquè la seua passió és cantar! Bé, li agraden moltes coses: ser porter, jugar a ser metge, torero...

Protagonitza la foto una palmera, arbre que s'associa amb els oasis i presenta una vista encoratjadora per als que viatgen pel desert transmetent un missatge d'esperança.

Quadre 9. José María és alumne d'Ús Bàsic d'Idiomes (Anglès) i sol realitzar muntatges audiovisuals de les activitats del centre. La seua incorporació a les aules d'Educació Permanent li ha suposat un envelliment actiu.

L'única xiqueta de l'aula específica té 7 anys. És molt afectuosa, obediència i treballadora. Li agrada cuidar dels seus companys. És adorable!

Darrere dels protagonistes es mostra la paraula alegria, una emoció que ha de ser present sempre en el procés d'ensenyament-aprenentatge.

Quadre 10. Homenatge a l'aprenentatge. L'alumne que representa a Sant Josep assisteix a classes després de la seua jubilació. El coneixement de la poesia li ha portat a escriure i ha publicat dos llibres.

El Xiquet és l'alumne de menor edat de l'aula, un remolí d'alegria i felicitat. S'esforça molt en cada exercici en pro d'aconseguir metes.

L'enclavament triat és l'emblemàtic Ajuntament de la localitat, casa dels ciutadans.

Quadre 11. L'alumne que representa a Sant Josep ha obtingut el Títol de Graduat en ESO en el nostre centre. La joventut troba en l'Educació Permanent una nova oportunitat d'incorporar-se a l'educació. El Xiquet és molt tendre i afectuós. Li encanta ajudar els seus companys.

El lloc triat és un parc de la localitat que pretén valorar el medi ambient i la naturalesa.

Una vegada que hem visitat els espais naturals debatem, investiguem sobre el turisme de la localitat.

3. Avaluació

L'avaluació és contínua i formativa. Fem les següents activitats.

23. Debatem. Realitzem un debat sobre les diferents fases del projecte: Què volíem saber? Què sabem?, Què hem après?, Com ha evolucionat el projecte? Quines propostes de millora es fan?

Finalment es recull tot en un mapa conceptual.

24. Avaluació a través de l'aplicació Kahoot!

25. Autoavaluació, a través de l'emplenament d'un qüestionari.

4. Conclusions

- L'alumnat manifesta la seua satisfacció en la participació en el projecte i en els coneixements adquirits, especialment en la cerca d'informació, l'ús de les tecnologies i les experiències viscudes. Es destaquen les novetats metodològiques.
- El procés ha permès connectar aprenentatges amb els diferents àmbits de coneixement.
- L'ús de tecnologies de la comunicació i la formació i la investigació augmenta considerablement l'autoestima personal i acadèmica de l'alumnat, augmentant les possibilitats de comunicació, informació i formació.
- Es disminueix l'aparició de pensaments negatius i se sent una gran necessitat d'acostar-se a la cultura i de descobrir nous nous.
- Es reflecteix l'alt grau de motivació en la reducció de l'absentisme i en la participació de tots els grups del centre
- Es destaca l'adquisició de competències.
- La comunitat educativa s'implica i es troba satisfeta. El projecte ha donat gran visibilitat al centre i a l'Educació permanent.
- El projecte ha contribuït a l'autoformació del professorat.
- El fet de participar diversos centres i de tindre diferent calendari de vegades dificulta la realització d'activitats.
- L'alumnat proposa la creació de museus en les localitats per a poder conservar i difondre els aspectes més rellevants de la cultura local.

Al costat d'aquest projecte s'inclou una presentació titulada "Recreant a Murillo en l'Educació Permanent" que resumeix les característiques principals. I finalment, volem donar les gràcies a totes les persones i institucions que han participat en aquest homenatge a Murillo, que ens ha unit i ens ha fet més forts per a desenvolupar una satisfactòria labor educativa.

Referències bibliogràfiques

FREIRE, P. (2004). *Pedagogía de la autonomía: saberes necesarios para la práctica educativa*. Sao Paulo: Paz e terra S.A. [Hi ha edició en català: Publicacions de l'Institut Paulo Freire. Xàtiva, 2003]

LÓPEZ GÓRRIZ, I (1987). Resume de Ponència en les *III Jornadas de Alfabetización, Educación de adultos y Cultura Andaluza*, Sevilla. En Boletín de Información del Seminario de Adultos del CAPP nº 50. Document multicopiat.

Autor de la il·lustració: Valentín González

12 i 13 de juliol de 2023 · Xàtiva
CPFFA Francesc Bosch i Morata

Recreant pràctiques crítiques i emancipadores en l'educació al llarg de la vida

UNIVERSITAT
ID VALÈNCIA
Facultat de Ciències Socials

Associació de Persones
Adultes Participants
CPFFA FRANCESC BOSCH I MORATA

TAREPA - PV
Taller per a l'Acció Renovadora de l'Educació
Permanent d'Adults al País Valencià

